

Kulttuuri- ja taidealan keskusjärjestö KULTA ry:n lausunto valtiovarainvaliokunnan verojaostolle

Asia: HE 141/2024 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi arvonlisäverolain ja Ahvenanmaan maakuntaa koskevista poikkeuksista arvonlisävero- ja valmisteverolainsäädäntöön annetun lain 18 b ja 22 a §:n muuttamisesta

Kulttuuri- ja taidealan leikkauksilla ja veronkorotuksilla on kysyntää ja tarjontaa vähentävä yhteisvaikutus

Tiivistelmä: ALV-kantojen nosto koskee kaikkia pääsylipullisia tapahtumia, elokuvateattereita, musiikkia, museoita, teattereita ja kirjamyymintää. Se iskee kulutukseen, joka on vasta toipunut koronasta. Alalla pelätään lukutaidon heikkenemistä, konkursseja ja toimijoiden lakkauttamisia, jotka johtuvat kulttuurialaa kurittavien päätösten yhteisvaikutuksista. Ratkaisevaa alan selviytymisen kannalta on puoliväliriihi, sillä hallituskauden päätökset muodostavat nyt ennakoimattoman kokonaisuuden.

Vaikutuksista valtiontalouteen: Hallituksen esityksessä arvioidaan, että kulttuurin ja kirjallisuuden aloilta saatavat verotuotot valtiolle kasvavat 69 miljoonaa euroa. Se on hyvin lähellä vuosittaisia OKM:n leikkaussummia. Kulttuuribudjetti on vuonna 2025 20 miljoonaa euroa pienempi kuin kuluvana vuonna. OKM:n valtionavustuksiin on jyvitetty vuodelle 2026 75 miljoonaa euroa valtionavustusleikkauksia. Esitämme summan merkittävää kohtuullistamista puoliväliriihessä.

Kulttuuritalouden kokonaisuuteen osuva rahoituksen alenema tulee olemaan vielä valtion tekemiä leikkauksia suurempi, sillä kuten valtiovarainvaliokunta on todennut, **valtion rahoitus kulttuurille on luonteeltaan vivuttavaa**, joten leikkaukset kertautuvat yksityisen rahoituksen ja kuntien rahoituksen vastaavana vähentymisenä. **Valtiolla on intressi lisätä kotimaisen kulttuurin kysyntää.**

Kulttuuri on keskisuuri, työllistävä ala, johon OECD suosittelee jäsenvaltioitaan investoimaan. Luovien alojen osuus BKT:sta on Suomessa verrokkimaita alhaisempi, joten pikemminkin alan kasvua olisi syytä rahoituksella vahvistaa. Tämä on todettu myös tavoitteiltaan kunnianhimoisessa kulttuuripoliittisessa selonteossa, jonka lausuntokierros juuri maanantaina 14.10. päättyi. Siinä kulttuuri lasketaan jokaisenoikeudeksi. **Kulttuurin hintojen nousulla on vaikutus siihen, onko kaikilla tosiasiallisesti varaa yhdenvertaisesti osallistua kulttuurielämään.**

Vaikutuksista hyvinvointiin ja terveyteen: HE-luonnoksessa arvioidaan, ettei esityksellä ole merkittäviä vaikutuksia hyvinvointiin ja terveyteen. Leikkausten ja veronkorotusten yhteisvaikutus tulee tarkoittamaan sitä, että tarjolla on jatkossa kulttuuria vähemmän, osalla alueista ei juuri lainkaan, ja se on hinnaltaan vain joidenkin suomalaisten saavutettavissa. Tällä on mittavia vaikutuksia hyvinvointiin ja terveyteen. THL mittaa TEAvisarilla kuntien hyvinvointia ja terveyttä edistävää kulttuuritoimintaa, joka näyttää jo nyt alueellista eriarvoisuutta. WHO suosittelee

käyttämään kulttuuria hyvinvoinnin ja terveyden edistämisessä. Hallituksen esityksen terveysvaikutukset ovat siis liikunnan ja kulttuurin osalta yhtenevästi negatiiviset.

Kirjallisuudesta:

Kirjan ALV-kannan nousu aiheuttaa haittaa liiketoiminnalle ja vaarantaa kansallisen lukutaitotyön keskellä media- ja kustannusalan murrosta. Innostavien ja lukijaa puhuttelevien kirjasisältöjen olemassaolo on yksi tärkeimpiä lukutaitoon ja -intoon vaikuttavia asioita. Viimeisimpien Pisa-tulosten mukaan nuorten lukutaidon taso Suomessa on laskenut huomattavasti. Kirjojen läsnäolo nuorten arjessa korreloi sekä lukutaidon että matemaattisten taitojen kanssa. Lukemisen mahdollistamisella on keskeinen merkitys osaamiselle, sivistykselle ja demokratialle.

Suomi siirtyy Euroopan maiden vertailussa lukemisen superverottajien joukkoon. Euroopassa kirjan arvonlisäveroprosentti on keskimäärin kuusi, ja esimerkiksi Isossa-Britanniassa ja Norjassa kirjoja ei veroteta lainkaan. Arvonlisäveron korottaminen nostaa kirja-alan yritysten kuluja ja heikentää niiden kannattavuutta. Tämä heikentää niiden kykyä ylläpitää monipuolista valikoimaa kotimaista kirjallisuutta.

Elokuvateattereista:

Elokuvateattereista suurin osa suomalaisia pienyrityksiä. Verollisen pääsylipun hinta tulee kohoamaan. Nousevat kuluttajahinnat voivat vähentää kulttuuripalvelujen ostamista, mikä tarkoittaa pahimmillaan asiakasmäärien vähenemistä. Korona-aika tyhjensi tehokkaasti elokuvateattereiden puskurivarat ja mikäli asiakasmäärät vähenevät, se tulee hidastamaan tulevia investointeja ja heikentämään elokuvateattereiden taloutta. Elokuvateattereissa käydään katsomassa etenkin maakunnissa nimenomaan kotimaisia elokuvia, joten tällä on suora yhteys elokuvan ekosysteemiin, johon osuu kulttuurileikkausten ja Ylen leikkausten lisäksi myös pienenevä AV-tuotantokannustin

Elokuvateattereiden osalta ongelmana on myös makeisveron ja virvoitusjuomaveron nostaminen. Kun oheistuotteet kallistuvat, niiden myynti vähenee ja elokuvateattereiden investointien kuoletus hidastuu.

Musiikkitapahtumista:

Suunnitelma pääsylippujen arvonlisäveron korotuksesta asettaa jälleen uusia taloudellisia ja toiminnallisia haasteita elävän musiikin alalle, joka vasta vuonna 2023 pääsi tekemään ensimmäisen täyden toimintavuotensa koronan jälkeen. Mahdollinen veronkorotus tulee vaikuttamaan negatiivisesti pandemiasta toipuvan elävän musiikin alan kasvun edellytyksiin. Se heikentäisi musiikkitapahtumien kysyntää ja musiikkitapahtumien kävijöiden ostovoimaa.

Pääsylippujen veronkorotus kaventaisi kotimaisen musiikin tarjontaa, artistien ja yhtyeiden esiintymismahdollisuuksia ja ammattimaisesti konserttitoimintaa järjestävien yritysten toiminnan

edellytyksiä. Samaan aikaan kulttuurileikkausten lisäksi myös Ylen leikkauksilla on yhteisvaikutus kotimaisen musiikin monipuoliseen tarjontaan ja sen löydettävyyteen.

Lisäksi kysynnän heikentyessä veronkorotus vaikuttaisi kielteisesti myös tapahtumien oheispalveluihin: matkailuun, majoituspalveluihin ja ravintoloihin. Veronkorotus haastaa myös kansainvälisten artistien saatavuutta, jos pääsylippujen kuluttajahinnat nousevat kestävämmälle tasolle ja konserttituotannon tekeminen juuri Suomessa muuttuu kannattamattomaksi.

Taidefestivaalit:

ALV:n korotus merkitsee huomattavaa lisäongelmaa niille taide- ja kulttuurifestivaaleille, jotka ovat ALV:n piirissä. Ala ei ole vielä täysin toipunut pandemiasta, ja lisärasitteena on huomattava kustannusten nousu niin taiteilijakiinnitysten kuin palveluketjun suhteen. Yleinen taloudellinen epävarmuus ja pandemian jälkeinen yleisökäyttäytymisen muutos luovat omat haasteensa. Jos näiden haasteiden lisäksi korotetaan pääsylippujen arvonlisäverotusta, ajaututaan tilanteeseen, jossa festivaaleja joudutaan lakkauttamaan ja konkurseiltakaan ei välttyä. Valtionavustus on lakkaamassa ensi vuonna noin kahdeltakymmeneltä taidefestivaalilta.

Museoalalla:

Museobuumi jatkaa kasvuaan leikkauksista ja veronkorotuksesta huolimatta. 360:stä museokorttikohteesta 230 on ALV-velvollisia. Veronkorotus tulee valtaosalla näistä siirtymään hintoihin. On kuitenkin hyvä huomata, että kunnalliset museot pyrkivät pitämään lipunhinnat saavutettavina ja tarjolla on myös paljon ilmaiskäyntejä esimerkiksi alaikäisille ja ikäihmisille. Vuonna 2023 museoissa kävi 5,2 maksavaa asiakasta, joista vajaa puolet olivat museokorttikävijöitä.

Teatterialalla:

Teatterialalla lipputulot ovat toimijasta riippuen 20-60 % tuloista. Lipputulojen lisäksi teatterit saavat tukea valtiolta ja kunnilta. Kun kulttuurin julkiseen tukeen uhkaa kohdistua lähivuosina huomattavia leikkauksia, tulisi teattereiden painottaa tulonsa yhä enemmän lipputuloiksi. Tämän haastetasoa lisää lippuihin kohdistuva ALV:n korotus. Läpi koko esittävän kulttuurin kentän haasteena on se, että ohjelmistot, sopimukset ja hinnat laaditaan huomattavan etupainotteisesti, joten nopea sopeuttaminen on vaikeaa. Maakuntien teattereiden tulevaisuuden ratkaisee se, jatkaako hallitus puoliväliriihessä leikkausten kohdentamista kulttuuriin. Teattereiden katsojaluvut eivät ole vielä palautuneet koronaa edeltävälle tasolle, koska inflaatio on vaikuttanut siihen, kuinka usein ihmisillä on varaa käydä teatterissa. Tässä tilanteessa valtion tulisi pikemminkin verokannustimilla tukea sitä, että lipunhinnat voitaisiin jatkossakin pitää saavutettavalla tasolla, mahdollisista leikkauksista ja kustannusten kasvusta huolimatta.

Helsingissä 15.10.2024

Rosa Meriläinen

pääsihteeri

Kulttuuri- ja taidealan keskusjärjestö KULTA ry